

Politikk og metaforikk – dekonstruksjon og konstruksjon av norsk idrettspolitik

Politics and Metaphorics – Deconstruction and Construction of Norwegian Sport Policy

Jan Ove Tangen

Professor, Institutt for friluftsliv, idrett og kroppsøving, Universitetet i Sørøst-Norge

jan.o.tangen@usn.no

Sammendrag

Hensikten med denne artikkelen er todelt. Dels diskuteres bruken av metaforer i forskning på politikk generelt og Per Selles bruk av familiemetaforen på idrettspolitikfeltet spesielt. Dels slås det til lyd for en mer bevisst bruk av metaforer (metaforikk) for å dekonstruere og konstruere det forskningsobjekt som studeres. Det vil kunne bidra til ny og viktig kunnskap.

En viktig konklusjon er at forskere ikke kan unngå å bruke metaforer. Men da bør forskerne i det minste dekonstruere de brukte metaforene for å se hva de virkelig denoterer og konnoterer og forsøke å belegge denotasjonene og konnotasjonene empirisk. På den måten vil forskernes uunngåelige konstruksjon av forskningsobjektet bli mer kompleks og mer dekkende og dermed gi en dypere forståelse av de strukturer, prosesser og politiske fenomener som studeres.

Denne oppfordringen er i denne artikkelen anskueliggjort gjennom å bruke metaforen «treenighet». Det åpner opp for å se flere sider ved forholdet mellom idretten og det offentlige og mellom idretten og markedet. Metaforen gir muligheter for å beskrive disse forholdene slik at feltets enhet og aktørenes autonomi blir mer tydelig og mer forståelig enn hva familiemetaforen får fram. Ved å forfølge denotasjoner og konnotasjoner som metaforen utløser, avdekkes i større grad den verdslige treenighetens allestedsnærværenhet, allmektighet og allvitenskap, samt den misjonering som finner sted. Det er en innsikt som i liten grad er fremhevet som nyttig i andre idrettspolitiske studier.

Nøkkelord

Politikk, idrett, metaforer, dekonstruksjon, konstruksjon

Abstract

The aim of this article is twofold. First, I discuss the use of metaphors in research on politics in general and the use of Per Selle's use of the «family» metaphor in particular. Second, I argue there is a need to be more conscious about the use of metaphors (metaphorics) in order to deconstruct and construct the object of research. This may reveal new and important knowledge about the phenomena one studies.

Doing research and writing about the findings, the use of metaphors seems unavoidable. This should, however, force the researchers to deconstruct the metaphors they use to see what the metaphors connote and denote, and then try to cover empirically all the denotations and connotations of the metaphors. The unavoidable construction of the research object will then be more complex, but more suitable to the structures, processes and political phenomena that are studied.

The request of using metaphors more consciously and systematically is elucidated by suggesting the metaphor of «secular trinity» and its denotations and connotations and the show how these aspects could be substantiated with empirical data. This opens for seeing more sides or nuances of the relationships between sport and government and sport and market. The trinity metaphor gives more possibilities for describing these relationships in ways so that the field of sports politics and the actors' autonomy appear more explicit and more understandable than the metaphor

of «family» is able to do. Pursuing the connotations and denotations that are elicited by the metaphor, the secular trinity's omnipresence, omnipotence, omniscience and evangelizing are revealed better. These kinds of conscious reflection on how to use metaphors in social and political science could be beneficial.

Keywords

Politics, sports, metaphors, deconstruction, deconstruction

Innledning

I et foredrag i 1992 spurte Per Selle om idretten og det offentlige er en *familie*? Foredraget ble senere publisert i en bok (Selle, 1995). Han svarte bekreftende på sitt eget spørsmål, først og fremst fordi han fant at relasjonen mellom idretten og det offentlige var sterkt preget av integrasjon, nærhet, kontroll og tillit slik man finner det mellom familiemedlemmer. Han uttrykte også en bekymring for markedets påvirkning på idretten og en mulig forskyvning i idrettens verdigrunnlag. Relasjonen mellom idretten og markedet ble noe overraskende ikke drøftet i lys av familiemetaforen.

Tross dets essayistiske form og familiemetaforens tentative anvendelse, har foredraget uten tvil bidratt til viktige innsikter i norsk idrettspolitik. Metaforen kan også sies å ha fått en viss teoretisk status, i den forstand at den anses å forklare idrettspolitiske forhandlinger, beslutninger og prosesser. I tillegg har metaforen kommet til anvendelse innen politikken og den organiserte idretten. Ofte blir betegnelsen «idrettsfamilien» brukt i politiske og strategiske dokumenter, samt i det offentlige ordskiftet. De fleste av dagens forskere refererer til og anerkjenner Selles familiemetafor. Ingen, med et par unntak (Bergsgard & Rommetvedt, 2004; Rafoss & Tangen, 2017), har så vidt jeg kjenner til videreutviklet eller utfordret Selles metaforikk. I stedet har de fleste forskere brukt andre metaforer innen statsvitenskapen og sosiologien, så som «segmentering», «korporatisme», «sektor», «felt», «kapital», «triade» osv. Også disse metaforene har bidratt sterkt til dagens forståelse av samspillet mellom idrett og politikk. Av plasshensyn kan ikke disse diskuteres i denne artikkelen. Det sentrale spørsmålet i denne artikkelen er likevel *hva vinner forskerne ved å bruke bestemte metaforer, og hva taper de?*¹

Få samfunnsvitere synes å være særlig oppmerksomme på metaforbrukens faglige og samfunnsmessige konsekvenser, særlig de teoretiske og metodiske metaforene forskerne selv bruker. De fleste anvender, kanskje uten særlig ettertanke, de begreper og metaforer som gjelder innen det paradigme den enkelte forsker slutter seg til. Når det gjelder bruk av metaforer og hvordan metaforbruk skal studeres, er det i norsk sammenheng gjort noe mer, for eksempel Rafoss' studie av metaforisk respons på kriser (2018), samt Askeland (2015) og Johannesen m.fl. (2018) sin framstilling av metaforanalyse i læreboksammenheng. Internasjonalt har metaforbruk vært diskutert en stund, faktisk helt tilbake til Aristoteles. Diskusjonen har i hovedsak gått på hvilke funksjoner metaforene har og hvilke farer og muligheter bruken innebærer (Maasen et al., 1995).

I nyere tid har spørsmålet fått økt aktualitet fordi forskere har blitt mer oppmerksom på metaforenes funksjon og konsekvenser. Fra 1970–1990 ble det registret 6 000 bøker og artikler hvor metaforbruken i forskningen ble diskutert (Maasen et al., 1995). Ytterligere bidrag har kommet til. Flere forfattere har løftet fram hvilke metaforer sosiologer og statsvitere har anvendt og hva det fikk å si for de teorier de utviklet og de empiriske dataene de samlet inn (López, 2003). De fleste kjenner til Durkheims «mekanisk og organisk soli-

1. Legg merke til metaforbruken. Det illustrerer hvor vanskelig det er å formulere noe uten å bruke metaforer.

daritet», Webers «kapitalismens ånd», Goffmanns «frontstage – backstage», Bourdieus «felt og kapital», Rokkans «jernerangel», Baumans «flytende modernitet». Verdt å merke seg er at Baumans metode både hylles og kritiseres for å ligge mellom samfunnsvitenskap og litteratur, nettopp fordi metaforbruken er så sentral i hans analyser (Jacobsen & Marshman, 2008).

Jeg ser det som viktig å debattere forskningens metaforbruk generelt og bruken i norsk idrettspolitisk forskning spesielt, altså forskningens metaforikk. En mer kritisk refleksjon over faglig metaforbruk vil etter min mening gi bedre innsikt i og forståelse av de fenomener eller hendelser som studeres og formidles. En metaforanalyse utføres vanligvis i tre steg. Først avdekkes metaforiske uttrykk i en tekst. Dernest identifiseres de underliggende metaforene. Så analyseres hvordan metaforene påvirker meningen i teksten (Johannessen m.fl., 2018). I denne artikkelen fokuseres det mest på det sistnevnte steget, dvs. hva som kommer til syne ved en bestemt metaforbruk og hva som havner i bakgrunnen, og hvordan en kombinert dekonstruktivistisk og konstruktivistisk bruk av metaforer kan øke den vitenskapelige innsikten.

Selles bruk av familiemetaforen er et godt utgangspunkt for en slik analyse og diskusjon, både pedagogisk og faglig, siden den er så kjent og har slik status i norsk idrettspolitisk forskning. Derfor spør jeg: Er familiemetaforen fortsatt egnet til å gi en tilstrekkelig presis beskrivelse og forståelse av relasjonen mellom idretten og det offentlige? Burde ikke Selle valgt en metafor som også inkluderer idrettens forhold til markedet? Dessuten, siden metaforer synes å strukturere hvordan vi føler, tenker og handler (Lakoff & Johnson, 2003; Lakoff & Wehling, 2016), burde ikke da forskere generelt i større grad systematisk forfølge og belegge empirisk alle assosiative sider ved den metaforen de velger å bruke? Sist, men ikke minst, er det ikke viktig å reflektere over metaforers relevans og forklaringskraft i studier av politikk mer allment, siden enhver begrepsbruk er med på å 'konstruere' det fenomenet man tar sikte på å 'dekonstruere'?

Sagt på en annen måte, min hensikt er ikke å kritisere bruk av metaforer i idrettspolitisk forskning, men tvert om å invitere til diskusjon om den faglige gevinsten av å bruke metaforer i forskningssammenheng generelt og i samfunnsvitenskapen spesielt. En slik diskusjon bør ta utgangspunkt i forskning på hvordan og hvorfor metaforer brukes, og hva det innebærer for faglig forståelse og innsikt. En måte å starte på, kan være å revitalisere noen innsikter fra dekonstruktivistisk teori for å peke på hvorledes bruk av metaforer gjør oss i stand til å se noe, men gjør oss blinde for noe annet. Dekonstruktivistisk teori gjør oss dessuten oppmerksom på at ethvert begrep, enhver tekst, enhver metafor, kun viser til «forskjeller», ikke til «væren» i ontologisk forstand. Når for eksempel familiemetaforen benyttes, trekkes det et skille mellom «familien» og «resten av verden». Hva familien egentlig er, sier metaforen ingenting om.

En dekonstruktivistisk tilnærming rekker imidlertid ikke hele veien. Den bør derfor suppleres med en teori, som i likhet med den dekonstruktivistiske tilnærmingen analyserer «forskjeller», men som også viser hvordan «forskjeller» blir brukt for å konstruere «eksistens». Niklas Luhmanns konstruktivistiske systemteori egner seg som et slikt supplement (Luhmann, 1993). Å bli bevisst på og å anvende denne doble refleksjonsstrategien, altså både dekonstruere og konstruere begreper og metaforer, vil gagne vitenskapelige analyser av sosiale fenomener generelt og idrettspolitikk spesielt.

For å anskueliggjøre hvordan det kan gjøres vil jeg introdusere en annen familiemetafor, nemlig *treenighet*. Denne metaforen – i en kristen forstand – konnoterer også, som jeg skal vise senere, nærhet, gjensidighet, enighet, flerhet, kontroll, kontroverser osv. Bruken av denne metaforen vil delvis bekrefte Selles innsikter. Imidlertid vil denne metaforen fange

flere og mer intrikate aspekter ved relasjonen mellom idretten, det offentlige og markedet enn familiemetaforen. Samlet sett kan en dekonstruktivistisk/konstruktivistisk bruk av treenighetsmetaforen bidra til større innsikt i og forståelse av de strukturer og prosesser som karakteriserer den norske idrettspolitikken enn den mer ad hoc-orienterte metaforbruken Selle og andre anvender.

Jeg understreker at analysen av norsk idrettspolitik i lys av treenighetsmetaforen som presenteres på de neste sidene, verken er systematisk eller fyllestgjørende. Artikkelformatet gir ikke rom for det. Det burde likevel være nok substans i det som legges fram til å starte en refleksjon og diskusjon om metaforbruk generelt og familiemetaforer spesielt. Slik sett vil artikkelens faglige bidrag være å øke bevisstheten om temaet, samt å anskueliggjøre hvordan en bevisst bruk av metaforer kan gi større innsikt i det fenomen som metaforen blir anvendt på.

Metaforers egenart og funksjon

Men hva er metaforer? Lakoff og Johnson parafraserer Aristoteles når de skriver: «*[T]he essence of metaphor is understanding and experiencing one kind of thing in terms of another.*» (2003, s. 5). Siden antikken har metaforers bruksmåter, funksjoner og relevans blitt analysert og diskutert ganske inngående og omfattende, i både hverdagspråket og i vitenskapen (Gibbs, 2008; Ortony, 1993). Ifølge López (2003) anvender ofte lærebøker i samfunnsvitenskap metaforer som «kart», «linser», «stråler» osv. for kunne beskrive og forstå ulike teoriers «dimensjoner» eller «aspekter». Ikke minst er metaforer «budbringere» av ulike former for mening, og slik sett viktige å være oppmerksomme på nettopp i skjæringspunktet mellom vitenskap og samfunn (Maasen & Weingart, 1995).

Metaforer foreligger i de tilfeller hvor det hevdes at «A er B» (Low, 2008), som f.eks. når Selle hevder at idretten og det offentlige *er* en familie. Om han hadde formulert det «idretten og det offentlige er *som* en familie», hadde han brukt en liknelse (simile), ikke en metafor. Selv om det i dag er vanlig å ikke skille strengt mellom metaforer, liknelser, allegorier, metonymer og synekdoter (Salo, 2003), har andre, som Lakoff og Johnson (2003), argumentert for at det er viktige forskjeller mellom metaforer og metonymer, forskjeller som blir lagret og aktivert på forskjellige måter i hjernen. Jeg skal ikke her ta stilling til denne diskusjonen. Mitt ærende er først og fremst å få fram hvordan metaforbruk åpner for og dekker til ulike sider ved det fenomenet vi ønsker å studere. Det viktigste her er å få fram hvordan metaforer brukes for å overføre mening fra et område til et annet, og at metaforer er dype tankestrukturer som påvirker hvordan vi tenker og handler (Johannesen m.fl., 2018).

Fiske (1984) hevder at en metafor formidler mellom det kjente og ukjente ved hjelp av konnotasjoner og assosiasjoner. I vårt tilfelle er det kjente 'familien', mens det ukjente er forholdet mellom idretten og det offentlige. Lakoff og Johnson (2003) argumenterer på sin side for at det sentrale ved metaforer er at man opplever og forstår et fenomen gjennom å relatere det til et annet. Bruken av en metafor retter vår oppmerksomhet mot visse aspekter ved et fenomen, samtidig som visse sider tildekkes eller overses. Og viktigere: metaforer synes helt grunnleggende i vårt tenkesett og vår erkjennelse, hevder de sistnevnte. De er mentale strukturer som er uavhengige av språket, men som kan uttrykkes gjennom språket (Lakoff, 2009). Metaforer etableres i hjernen når vi erfarer og opplever hverdagslige ting. Det etableres koblinger eller kretser mellom bestemte synapser. Disse metaforene kan igjen kombineres til mer komplekse metaforer. Gitte situasjoner trigger bestemte metaforer og former våre tanker og følelser.

Metaforer brukes til å beskrive, forklare, overbevise, kritisere, ja til og med til å utforme

hypoteser og bygge vitenskapelige teorier (Askeland, 2015). For eksempel sies det at atomer har de samme grunnleggende kjennetegn som planetsystemer og at elektrisk strøm har felles egenskaper med rennende vann. Boyd (1993) skiller mellom to forskjellige former for vitenskapelige metaforer: den teorikonstruerende metaforen og den pedagogiske eller fortolkende metaforen. I for eksempel genforskning benytter man metaforen 'genetisk kode' både i selve teorikonstruksjonen og i formidlingen av innsikten om proteinsyntesens struktur (Knudsen, 2003).

En annen interessant påpekning av Knudsen, er at metaforer brukes i vitenskapelige sammenhenger for å lage hypoteser om «Naturen», mens i populariseringen av forskningen brukes metaforer for å forklare «Naturen». Samtidig understreker hun at forståelsen av proteinsyntesen og dets struktur framkom gjennom en pedagogisk metafor ('kode'), som deretter ble transformert til en teorikonstruerende metafor, som i sin tid ble ført tilbake til en pedagogisk bruksmåte, altså «completed a full circle». Det har konsekvenser: «... an alluring pedagogical metaphor may change the course of science» (Knudsen, 2003, s. 1261).

Disse eksemplene illustrerer hva Maasen et. al. (1995) trekker fram som tre sentrale funksjoner ved metaforer, nemlig det *illustrerende*, *heuristiske* og *konstituerende*. Metaforer er illustrerende når de brukes litterært for å øke overbevisningskraften i et argument. Den heuristiske funksjonen foreligger når metaforer brukes for å åpne opp for nye perspektiver og nye innsikter. Metaforer fungerer konstituerende når tidligere oppfatninger eller meningsdannelser erstattes med nye, nettopp ved bruken av en metafor. Selle brukte nok familiemetaforen for å illustrere forholdet mellom idretten og det offentlige. Samtidig fungerte også metaforen heuristisk ved at den åpnet for nye innsikter som nærhet, tillit, dobbeltroller osv. Til en viss grad kan vi også si at metaforen har fungert konstituerende ved at både idretten og det offentlige, samt forskere, i noen sammenhenger begynte å bruke familiemetaforen i selvrefleksive og kunnskapsproduserende prosesser.

Maasen (1995) utdyper den konstituerende funksjonen ved å skille mellom *overføring* og *forvandling*. Overføring foreligger i de tilfellene hvor visse forståelsesformer overføres fra et domene eller fagområde til et annet, f.eks. som da William Harvey i 1628 overførte maskinmetaforer som 'ventiler' og 'rør' for å anskueliggjøre hvordan blodet ble 'transportert' rundt i kroppen. Dette forvandlet i neste omgang hele den medisinsk-fysiologiske forståelsen av hvordan kroppen er bygd opp og fungerte, sammenfattet i begrepet 'organisme' og 'utvikling'. På sikt fikk dette forvandlende konsekvenser for statsvitenskap og sosiologi da Herbert Spencer og Emile Durkheim tok i bruk nettopp de sistnevnte metaforene for å beskrive og forklare samfunnet (Hejl, 1995).

Nettopp derfor – ut fra metaforenes konstituerende rolle for vår erkjennelse og vår formidling av den – er det desto mer viktig å forholde seg dekonstruktivistisk og konstruktivistisk til forskeres bruk av metaforer. Vi bør fra tid til annen rigorøst og systematisk utsette oss for en selvkritisk analyse av hva vi som forskere ser og ikke ser gjennom de metaforer vi bruker i analysen av sosiale fenomener.

Dekonstruksjon og konstruksjon av metaforikk

Kun en enkel og tentativ analyse av metaforikken med utgangspunkt i noen teoretiske momenter fra dekonstruktivistisk teori, vil bli gjennomført i denne sammenheng. Og det på tross av at Derrida selv insisterte på at enhver dekonstruksjon krever omfattende og hardt arbeid i å lese, og lese igjen, tekster for å avdekke tekstenes motsigelser, tilsløringer, metaforer, og betydningsfulle detaljer som vanligvis ikke legges merke til osv., en lesning som også gjelder for lesningen av Derridas egne tekster (Norris, 2002).

På sitt eget spørsmål om hva 'dekonstruksjon' er, svarer Derrida: «Nothing, of course» (Derrida & Kamuf, 1991). Det er ingen analyse, ingen kritikk, ingen metode. Dekonstruksjon er ikke et sett av teoremer, aksiomer, verktøy, regler eller teknikker. At slike synspunkter kommer fra opphavsmannen, gjør det vanskelig både å redegjøre for hva det innebærer å dekonstruere og å gjennomføre en konkret 'dekonstruksjon' på en bestemt tekst eller en bestemt metafor. Begrepet 'dekonstruksjon' ble utviklet for å kunne 'gjennomskue' vestlig metafysikk, bl.a. for å erstatte Heideggers begreper 'destruktion' og 'abbau'. Som alle andre ord, får 'dekonstruksjon' sin verdi fra den kontekst hvor det både erstatter og blir påvirket av andre ord.

Tross begrepets ambivalens og utilgjengelighet har mange gjort forsøk på å dekode, for ikke å si dekonstruere, de mange til dels kryptiske formuleringene i Derridas egne tekster, og konstruere utkast til beskrivelser av hvordan tekster kan fortolkes og hvordan 'dekonstruksjonen' kan gjennomføres (se f.eks. Norris, 2002; De Man & Godzich, 1983). Det sentrale i denne artikkelen er å følge en av Derridas intensjoner med å lansere begrepet, nemlig både å kritisere samfunnsvitenskapenes vokabular og å ta kritisk ansvar for den diskurs en som forsker deltar i. Det innebærer også at man aksepterer at man ikke kan slippe unna den arv som diskursen viser til og som man kritiserer (Derrida & Kamuf, 1991).

Dekonstruksjon i denne artikkelen innebærer da kun å demontere metaforbruken i norske idrettspolitiske studier, ikke dekonstruere selve de vitenskapelige tekstene. Av plasshensyn fokuseres det først og fremst på familiemetaforen. Det skal gjøres ved først å vise hvorledes metaforen får sin verdi i den kontekst den anvendes. Dernest skal det pekes på at den anvendte metafor inneholder sine egne motsigelser som ofte videreføres av andre som anvender metaforen. For det tredje skal binariteten eller dualiteten ved metaforen påpekes, dualiteter som gir den ene siden forrang framfor den andre. For det fjerde skal maktaspekter som mer eller mindre 'forsvinner' i forskerens anvendelse av metaforene, avdekkes (Rolfe, 2004). Og for det femte skal det vises at sosiologisk systemteori kan gjøre oss mer oppmerksom på at enhver forskjell er trukket av en observatør i en gitt hensikt med den konsekvens at noe tapes av syne. Forskningen har også sine 'blinde flekker'. Forskningen kan ikke både observere forhold i verden og sin egen observasjonsmåte samtidig (Luhmann, 1997). Sagt på en annen måte: Dekonstruksjon og systemtenkning blir i denne artikkelen brukt for å framheve hva idrettspolitikkforskningens metaforbruk gir oss av innsikt og hva de gjør oss blinde for (De Man & Godzich, 1983).

Dekonstruksjon er dekonstruksjon av «hva som er» og «hva som ikke er», altså en uopp-hørlig leting etter forskjeller, différence (Luhmann, 1993). Men gir dekonstruksjon innsikter ut over tekster og deres kontekster, spør Luhmann. Han hevder at dekonstruksjon på sett og vis fanger vesentlige sider ved tidsånden, i denne sammenheng også nåtidige fenomener som politikk og idrett. Men det finnes faglige alternativer til dekonstruksjonstilnærmingen, f.eks. systemteori, som i tillegg til å vektlegge «forskjeller» og disses betydning for sosiale systemers emergens og eksistens, også fokuserer på paradokser og hvorledes de tematiseres og behandles i sosiale systemer.

Det er viktig i denne sammenhengen å understreke at «forskjeller» eller «distinksjoner» er «observasjoner», observasjoner foretatt av en «observatør». Det er alltid «noen» som trekker et skille mellom «noe» og «noe annet». Når idretten og det offentlige møtes benyttes forskjellen mellom «idrettspolitikk/annen politikk» for å ordne og inkludere relevante ytringer og handlinger. Dette kaller Luhmann første-ordens observasjon. Når forskeren observerer første-ordens observasjon og f.eks. påstår at diskusjoner og samhandlinger mellom idretten og det offentlige er familiære, foretas det en annen-ordens observasjon. Så også når dette begrepsfestes metaforisk som segmentering, korporatisme, felt osv. Denne artikkelen, som

diskuterer om bruken av familierelasjonen er egnet, samt diskuterer alternative metaforer, er en observasjon av observasjoner av observasjoner, det som kan kalles tredje-ordens observasjoner (Luhmann, 1993).

Luhmann mener det er minst fire fordeler ved å reformulere dekonstruksjonsteoriens intensjon ved hjelp av termer av annen- og tredjeordens observasjon (Luhmann, 1993). For det første: Forskeren blir oppmerksom på at observasjoner er asymmetriske. Forskjeller tar form av å være «grenser», med en «innside» og en «utside». Innsiden er den markerte, den foretrukne siden hvorfra alle videre operasjoner starter. Når det dreier seg om å komme fram til kollektivt bindende beslutninger og ikke «alt annet», trekkes det et skille mellom «politikk» og «alt annet». Ytterligere forskjeller trekkes: posisjon/opposisjon, makt/avmakt, fordeling/allokering osv. For det andre: Alle observasjoner forutsetter at begge sidene av distinksjonen foreligger. Men forsøker observatøren å betrakte begge sidene samtidig oppstår et paradoks. Det som er forskjellig blir det samme, det samme er forskjellig. Idrett og det offentlige kan ikke både være forskjellige autonome entiteter og en familie, samtidig. Flerhet og enhet samtidig skaper et paradoks. Dessuten, metaforer sier at «noe» er «noe annet» og er dermed per definisjon paradokser.

Å brette ut alle sidene ved metaforer, dvs. å peke på alle metaforens denotasjoner og konnotasjoner, fungerer et stykke på vei, men ender til slutt opp i et paradoks: forskjellen mellom metaforens innebygde paradoks og paradoksets utbretting, som igjen er et paradoks, en blindgate. Det er bare tiden som kan hjelpe når analysen ender i slike blindgater. Man må bare erkjenne at ting går videre. Også empiriske systemer «temporaliserer» problemer med identitet og stabilitet. I motsetning til strukturalistene, hevder Luhmann at strukturene i et system er det eneste som kan endres. Systemets operasjoner, i form av hendelser eller handlinger, kan ikke endres fordi de bare finner sted, de er «historie» straks de har funnet sted. Operasjonene utføres for å kunne utføre andre operasjoner.

Sagt på en annen måte: Med dekonstruksjon som annen- og tredje-ordens operasjoner åpnes det opp for å studere og sammenlikne selvproduserende og selvorganiserende systemer, samtidig som dekonstruksjonens intensjon bevares, nemlig å vise at ingenting 'er' i en ontologisk forstand. I denne sammenheng blir det sosiale systemet «idrett» sammenliknet med det sosiale systemet «familie» for å avdekke likheter og ulikheter i deres operasjonsmåte. Denne sammenlikningen fører til konklusjonen at familiemetaforen ikke fanger alle sentrale aspekter ved idrettsfeltet, særlig ikke det politiske. En annen metafor, «treenighet», blir introdusert for å se hva denne metaforen bringer med henblikk på å forstå norsk idrettspolitikk bedre. Denne sammenlikningen øker innsikten, men selv denne blir ufullstendig. Men som sagt over, er det uomgjengelig.

Familiemetaforens avsløringer og tilsøringer

Selles ambisjon var å undersøke «... måten den 'frie' og 'uavhengige' idretten er kopla til det offentlige på ...» (1995 s. 336). Selle fulgte opp ved å peke på at idretten hadde tett og fortløpig kontakt med politiske og administrative organ, både lokalt og sentralt. Sammenliknet med andre organisasjoner hadde idretten en større evne til å nå fram til viktige beslutningstakere ved hjelp av lobbyister og organisasjonsfolk. Idretten hadde også plassert «sine folk» på begge sider av bordet på kommunalt nivå, og inn i departement og forvaltning på sentralt nivå. Nærheten og intimiteten gjorde råd og utvalg overflødige for å avklare politiske og økonomiske prioriteringer på idrettsfeltet, hevder Selle. Som i alle «familier» var det fra tid til annen uenighet om, og til dels konflikt rundt, viktige spørsmål. Men i idrettsfamilien ble problemene diskutert og løst internt i «familien», noe man fritt kunne gjøre på grunn

av «... manglende allmenn politisk interesse» (1995 s. 350). Idrettsfamilien fikk derfor i stor grad legge premisser og definere innholdet i idrettspolitikken uten innblanding fra andre.

Selle var kritisk til idrettens forhold til «markedet». Den sterke kommersialiseringen og konsentrasjonen rundt toppidrett førte til viktige forskyvninger i verdigrunnlaget i idretten og de konsekvenser det hadde for selve organiseringen av idretten og dermed for den samfunnsoppgave idretten var tiltenkt. Kanskje noe frustrert, spurte han: «Kor ulike verdier kan leva saman i ei og same organisasjon over tid? ... kan idrettsørsla vera næringslivsorganisasjon, offentleg organ og frivillig organisasjon på ei og same tida, innafor ein og same organisasjon?» (1995 s. 337).

Hvis Selle mente alvor med sin metaforbruk, burde han også ha reflektert over om relasjonene mellom idretten og det offentlige tilsvarer relasjonene mellom partnere eller ektefeller i en familie. Han kunne også ha vurdert om relasjonene mer er å betrakte som forholdet mellom foreldre og barn, hvor da det offentlige er 'forelder' og idretten 'barnet'? At markedet – tross den betydelige innvirkning Selle hevder markedet har på idrettens verdigrunnlag – ikke drøftes i lys av familiemetaforen, er spesielt overraskende. Det ligger nær å hevde at markedet inngår i 'familien' som en av to 'forsørgere', den som sørger for at familien, ikke minst barnet, har 'mat på bordet' (dvs. finansierer den idrettslige aktiviteten), mens det offentlige er den andre 'forsørgeren', som sørger for 'tak over hodet' (dvs. idrettsanlegg). Forholdet til markedet blir gjennom metaforbruken delvis tilslørt og analysen av idrettspolitikken blir derfor ikke tilstrekkelig dyptlodgende.

I 2005 reflekterer han på nytt over temaet (Selle, 2005). Metaforen brukes på nytt og suppleres med nye observasjoner. Selle mener å ha observert en endring fra en økende omfavnelser av marked og næringsliv gjennom hele 1990-tallet til deretter en større vektlegging av idretten som frivillig organisasjon i nært samarbeid med det offentlige. Overgangen fra omfavnelser med næringslivet tilbake til familiens trygge nærhet, tilskriver Selle en organisasjonskrise med nedskjæringer og svak ledelse. Og i krisetider er det staten som må ordne opp og legge til rette for omforming. Eller for å si det i tråd med Selles begrepsbruk: når 'verden' blir vanskelig er det den nære familien som står nærmest til å hjelpe. Valget av termer som 'omfavnelser' og 'ordne opp' utdyper og forsterker familiemetaforen som teoretisk grep.

På den annen side gir metaforen 'omfavnelser' og 'ordne' også assosiasjoner i retning av 'intime relasjoner', et forhold mellom 'barnet' og en 'kjæreste' utenfor familien, et forhold som tydeligvis ikke var helt vellykket. Man kan også få assosiasjoner i retning av 'flørting' og 'utroskap' fra en av 'foreldrene'. Ingen av assosiasjonene blir fulgt opp av Selle. Man bør også spørre om metaforene 'familie', 'omfavnelser', 'ordne opp' eller 'trygg nærhet' tilslører viktige sider av relasjonene mellom idretten og det offentlige og mellom idretten og markedet. Viktige aspekter som 'interesser', 'makt', 'kamp', 'penger' o.l. faller ut av synsfeltet ved Selles bruk av familiemetaforen.

Jeg er ikke kjent med hva som inspirerte Selle til å benytte familiemetaforen. Kort tid etter Selles foredrag, publiserte George Lakoff interessante og omfattende analyser av familiemetaforen i amerikansk politikk, som han utviklet videre i årene etter (Lakoff, 1995, 2002, 2009). Lakoff viser hvordan metaforen 'nasjonen er en familie' gjennomsyrrer ideologi og legitimering både i den konservative og liberale delen av amerikansk politikk. Regjeringsmakten oppfattes som en forelder, og borgerne som barna. De konservative argumenterer og beslutter imidlertid ut fra 'streng far'-metaforen. Den strenge far støtter og beskytter familien samtidig som han oppdrar barna til å vite forskjellen på rett og galt. De liberale opererer på sin side ut fra metaforen 'den oppdragende forelder'. Her vektlegges omsorg, positive relasjoner til andre, empati og forståelse, samt å lære selvdisciplin. Disse to undermetaforene induserer veldig forskjellige moralske prioriteringer og dermed politikk. De sammenfatter

to syn på verden i et enkelt bilde: «familien», et bilde som i sin tur resulterer i politiske beslutninger og konkrete tiltak som begunstiger eller rammer den amerikanske befolkning.

Det er ikke å forvente at Selle i sine tentative essay skulle gjennomføre en tilsvarende systematisk og grundig analyse av familiemetaforen slik Lakoff gjør. Selles valg av metafor var nok først og fremst ment å illustrere visse innsikter fra analysen av det idrettspolitiske feltet. I den grad han hadde en mer heuristisk ambisjon om å bruke metaforen som en slags komprimert hypotese for å studere idrettsfeltet på en ny måte, burde han ha vært mer eksplisitt på det. Samlet sett vil jeg hevde at Selles metaforbruk har vært viktig, men har sine mangler.

Et viktig spørsmål bli da: er det andre metaforer som egner seg bedre enn familiemetaforen til å analysere forholdet mellom idrett, politikk og marked? Enkelte politikkforskere har med hell anvendt triademetaforen på tilsvarende tematikker. I tidlige studier av den segmenterte stat ble tette koblinger mellom organisasjoner, departement og komiteer fra tid til annen kalt et «jerntriangel» (Hernes, 1983). Men før idrettspolitikkforskningen hadde kommet skikkelig i gang på slutten av 1990-årene, var jerntriangelmetaforen blitt tungt kritisert og delvis forlatt i statsvitenskapen og sosiologien. I henhold til Østerud (2007) ga forestillingen om segmentering i form av jerntriangler noe for bastante assosiasjoner. Slike vurderinger slo nok inn i idrettspolitisk forskning også.

Kun unntaksvis ble derfor triademetaforen brukt i kultur- og idrettspolitikkforskningen. I sitt forsøk på begrepsfeste den tredje sektor, det som senere av andre ble kalt sivilsamfunnet, illustrerte Pestoff (1995) relasjonene mellom stat, marked og tredje sektor som en trekant eller triangel. Dette inspirerte enkelte norske idrettsforskere til å ta i bruk triademetaforen (Skirstad et al., 1996). I dag kan man finne den igjen i lærebøker om stats- og kommunalkunnskap (Hanssen et al., 2011), samt i en lærebok i idrettsledelse (Gammelsæter, 2016). Det antyder at triademetaforer har et vitenskapelig potensial tross alt.

Jeg foreslår i neste del en variant av både familie- og triademetaforen, nemlig 'treenighet'. Her legges det også vekt på de tette og nære relasjonene som Selle er så opptatt av. Men treenighetsmetaforen spesifiserer tre aktører og deres relasjoner (Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd) og åpner dermed for å trekke inn «Markedet» i tillegg til «Staten» og «Idretten». For å gi substans til metaforanalysen, trekker jeg veksler på store deler av relevant forskning på norsk idrettspolitikk.

Norsk idrettspolitikk treenighet

Allerede etter å ha lest overskriften, vil noen samfunnsvitere være avvisende til å bruke treenighetsmetaforen gitt dets religiøse opprinnelse, kompleksitet og uklarhet. Mange vil nok også vegre seg for å sammenlikne idrett med religion. Like fullt har noen sett nærmere på koblingen mellom idrett og religion, samt mulige likheter og forskjeller mellom disse to sosiale fenomenene, altså idrett *som* religion. De første antikke olympiske leker hevdes å ha oppstått som en del av de religiøse seremonier til ære for guden Zevs ved foten av fjellet Olympia i Hellas syv hundre år før vår tidsregning. Kristne romerske keisere forbød disse hedenske lekene nærmere elleve hundre år senere (Guttmann, 1994; Tangen, 1997). Seppänen hevdet for noen år siden at olympiske medaljer i hovedsak ble vunnet av land preget av protestantisk etikk og kapitalistisk ånd (Seppänen, 1981). Andre forskere har hevdet at idrett *ervår* tids religion og dens arenaer *ervår* tids katedraler (Novak, 1988; Coakley, 2009; Larsen, 2011). Det er det siste poenget som er interessant i denne sammenheng, nemlig om idrett er religion. Selv om det foreligger en god del forskning på mulige aspekter ved forholdet mellom idrett og religion, finner jeg det ikke relevant å gå inn på dette i denne sammenheng.

Metaforen «treenighet» assosierer i retning av at tre aktører er 'ens', dvs. *enige*. Men 'ens'

kan også bety at man er «likeens» eller «like». Opprinnelig ble «treenighet» brukt for å betegne et fellesskap av tre guder.² De var så tett knyttet sammen at de ble oppfattet og tilbedt som en autonom *enhet*. I kristendommen ble betegnelsen brukt for å betegne tre aspekter ved én gud, en gud som er et vesen, men som består av tre skikkelser eller «modes of being»: Faderen, Sønnen og den Hellige Ånd, altså en *flerhet*. Sammenkoblingen av enhet og flerhet impliserer et paradoks.

Det forsøkes løst ved å hevde at hver av skikkelsene inngår i og omslutes av hverandre, en slags fullstendig *gjennomtrengning* og *forening* (Perichoresis). Individuell identitet og selvforståelse anerkjennes, men selvforståelsen er grunnleggende avhengig og preget av det treenige forholdet (Kilby, 2000). Den sakrale treenighet kjennetegnes også ved å være *allestedsnærværende* i tid og rom (omnipresent), *allmektig* (omnipotent) og *allvitende* (omniscient),³ samt et ønske om å bli utbredt og tilbedt gjennom *misjonering*. Som Jesus sa i misjonsbefalingen «Meg er gitt all makt i himmel og på jord. Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til mine disipler» (Matt. 28.19).

Skal metaforen «treenighet» være relevant for å beskrive forholdet mellom stat, idrett og marked, bør forekomst av enhet, flerhet, sammenkobling, allestedsnærværenhet, allmektighet, allvitenhet og misjonering kunne belegges empirisk. En systematisk og uttømmende empirisk dokumentasjon ville sprengte rammene for en artikkel som dette. Dessuten, i den grad forholdet mellom politikk, idrett og marked skal kalles en «treenighet», må det være i en verdslig forstand. Siden artikkelen først og fremst forsøker å øke bevisstheten om bruk av metaforer i forskning på idrettspolitikk, lar det seg forsvare med en foreløpig og eksemplifiserende bruk av empirien.

Enhet, flerhet og enighet

De fleste offentlige og idrettspolitiske dokumenter uttrykker, eksplisitt og implisitt, både *enhet*, *flerhet* og *enighet*. Den siste meldingen om idrett til Stortinget er betegnende nok gitt tittelen «Den norske idrettsmodellen». Tittelen impliserer sterkt at den norske idrettspolitiske modellen er norsk, unik og enhetlig, til tross for at enkelte forskere finner tegn på det motsatte (Bergsgard & Norberg, 2010). Modellen er en videreføring av den omforente idrettspolitikken som vokste fram etter siste verdenskrig (Rafoss & Tangen, 2017). I Norges idrettsforbunds, olympiske og paralympiske komites (NIF) styremøte nr. 14, 26. september 2012, ble stortingsmeldingen diskutert.⁴ Det framkom ingen innsigelser på verken tittel eller verdigrunnlag i meldingen. Heller ikke kommunale delplaner om idrett uttrykker uenighet om en omforent og enhetlig idrettsmodell.

En tredje aktør, markedet, blir kun unntaksvis nevnt i dokumentene. Mellom linjene blir imidlertid markedet ansett som en viktig aktør i idrettspolitikken. Det understrekes i Meld St. 26 (2011-2012): «Idretten har et betydelig markedspotensial. Det er også et mål for norsk idrett å styrke finansieringen lokalt og sentralt gjennom samarbeid med næringslivet. Det er også en forventning fra statens side at norsk idrett på sentralt nivå har andre inntektskilder enn spillemidlene» (s. 59). For å realisere både idrettslige og politiske mål og visjoner må også markedet inngå i helheten slik Staten ser det. I sitt idrettspolitiske dokument understreker norsk idrett at den vil styrke finansieringen lokalt og sentralt gjennom samarbeid med

2. <https://bible.org/article/trinity-triunity-god> [lest 19.10.2013]

3. <http://www.biblestudyproject.org/attributes-of-god-messianic.htm> [lest 19.10.2013]

4. https://www.idrettsforbundet.no/globalassets/idrett/idrettsforbundet/om-nif/is-protokoller2012/idrettis-mote-14_26.sept2012protokoll.pdf [lest 29.09.2017]

næringslivet på en slik måte at idrettens kjernevirksomhet understøttes og organisasjonens uavhengighet og styringsrett respekteres.⁵

Næringslivets samarbeid med den organiserte idretten skjer først og fremst gjennom det som betegnes som sponsing. Men sponsing må rettferdiggjøres både internt i organisasjonen og eksternt. Ta for eksempel Equinor, tidligere Statoil, som er sentral sponsor for norsk idrett. De begrunner sitt engasjement med «talentutvikling»: «*Statoil ønsker å bidra til at barn og unge får anledning til å utvikle sine talenter, enten det er innen matematikk, på idrettsbanen eller på scenen. Til glede for dem selv og alle oss andre.*»⁶ Gjennom programmet «Morgendagens helter» profilerer Equinor seg som den institusjon som ønsker å støtte unge mennesker som gjennom kompetanse og utholdenhet vil arbeide hardt for å oppnå enestående resultater. Dette er mennesker som vi trenger både i fremtiden og i dag, hevder Equinor. Helter har vi behov for, for å ha «... noen å se opp til, noen som bidrar til store opplevelser».⁷ En tidligere sponsor, Adecco, så seg selv som «Idrettens bemanningsbyrå».⁸ Under en landskamp i fotball mellom Norge og Island kunne man se følgende stadion-reklame for Adecco: «Rekruttering til topp og bredde», underforstått at topp skaper bredde.

Sponsorer vil selvfølgelig ha noe igjen. De driver ikke veldedighet. Sponsorene må sikre sin egen autonomi. Norsk Tipping vil at samarbeidsavtalene skal styrke synligheten og omdømmet til selskapet i samfunnet.⁹ For Adecco var det snakk om: «Gjennom å støtte idretten skaper Adecco et stort nettverk av kunder og kandidater, samtidig som dette bidrar til stolthet og motivasjon internt i bedriften». En annen av norsk idretts store sponsorer, DnB, formulerte det slik: «DNB støtter idrett, kultur, humanitære organisasjoner og andre samfunnsnyttige formål med betydelige beløp. Støtten har som mål å skape ønskede assosiasjoner og økt kjennskap til konsernets merkevare, skape gode relasjoner til kunder og i tillegg være motiverende for DNBs medarbeidere.»¹⁰ Prestasjoner, profitt og politikk er tre sider av samme sak for disse sponsorene. Slik er det også for staten og idretten. Disse tre «modes of being» understreker systematisk sin enighet, enhet, flerhet, gjennomtrengning og forening.

Verdt å merke seg er at aktørene snakker om hverandre i bestemt form entall: «Staten», «Idretten» og «Markedet», slik den hellige treenighet blir beskrevet som «Faderen, Sønnen og den Hellige Ånd». Det er kanskje å trekke sammenlikningen for langt å hevde at Staten er «Faderen», Idretten er «Sønnen» og Markedet er «Den hellige ånd» i den idrettspolitiske treenigheten. På den annen side, de politiske dokumenter synes å antyde at staten til en viss grad kontrollerer, ja endog befaler, idretten til å gå i en bestemt retning. Og i noen grad adlyder idretten. Dessuten, i og med at markedet tilfører idretten betydelige og avgjørende ressurser som sikrer idrettens streben mot stadig bedre prestasjoner, kan markedet sies å være en livgivende eller skapende kraft, slik «Den hellige ånd» (Guds ånd) sies å være i den sakrale treenigheten.¹¹ En slik fortolkning innebærer imidlertid åpenbare utfordringer om en skal forklare frivilligheten og ildsjelens innsats som «misjonerende» atferd. Er de fylt med «Kapitalens ånd» og ikke «Idrettens ånd»? Dette kommer jeg tilbake til.

5. http://www.idrett.no/omnif/ipd/Documents/Idrettspolitisk_dokument2011_2015.pdf [lest 22.10.2013]

6. <http://www.statoil.com/no/about/sponsorships/pages/default.aspx> [lest 15.10.2013]

7. <http://www.statoil.com/no/about/sponsorships/pages/abouttheheroesoftomorrow.aspx> [lest 15.10.2013]

8. <http://www.adecco.no/OmAdecco/idrettens-bemanningsbyraa/Pages/idrettens-bemanningsbyraa.aspx> [lest 15.10.2013]

9. https://www.norsk-tipping.no/selskapet/overskudd_og_samarbeid/samarbeidsavtaler [lest 15.10.2013]

10. <https://www.dnb.no/om-oss/samfunnsansvar/bidrag-til-samfunnet/stoette-og-samarbeid.html> [lest 15.10.2013]

11. Seim, Turid Karlsen. (2018, 3. juli). Den Hellige ånd. I Store norske leksikon. Hentet 12. september 2018 fra https://snl.no/Den_hellige_%C3%A5nd

Familiemetaforen konnoterer først og fremst enighet og nærhet. Men treenighetens enhet og flerhet har et potensial for uenighet og konflikt. I sammenkoblingen mellom enige enheter kan det oppstå situasjoner hvor en eller flere i treenigheten utsettes for prøvelser og utfordringer av de andre. I den sakrale treenigheten kommer dette sterkest til uttrykk i beskrivelsen av Jesus' sorg og angst i Getsemane: «Far! Er det mulig, så ta denne kalk i fra meg.» (Matt. 26, 38–39). Historisk sett har forholdet mellom idretten og det offentlige vært preget av konsensus, kompromiss og konflikt (Rafoss, 2009). I den idrettspolitiske treenigheten slår «familieidyllen» av og til sprekker (Bergsgard & Rommetvedt, 2004), særlig når sakene er «brennheite» (Bergsgard, 2005). «Åpenhetsdebatten» mellom NIF og Kulturdepartementet, drevet fram av VG, er et nyere eksempel på prøvelser for forholdet. Også i relasjonen mellom idrettsforbund, utøvere og sponsorer kommer uenighet opp, som f.eks. i saker hvor idrettsutøvere ønsker private sponsorer som er andre enn de landslagene har kontrakt med. I mars 2019 ble en uenighet mellom en utøver og vedkommendes forbund brakt for retten.

Omnipresence, omnipotence og omniscience

Den idrettspolitiske treenighet er godt synbar og følbar overalt i det norske samfunnet, den er nærmest allestedsnærværende. Nærmere 100 prosent av norske barn møter idrettsliknende aktivitet i obligatoriske kroppsøvingstimer. Over 90 prosent av norske barn har på et eller annet tidspunkt vært medlemmer i NIF. Disse virksomhetene er i større eller mindre grad politisk finansiert og regulert. Både kroppslig og mentalt møter barn, unge og voksne den allestedsnærværende treenigheten uten å være seg det bevisst. De sosialiseres, de internaliser feltenes praksiser, normer, verdier og kultur. Treenigheten inngår i og virker inn på deres dagligliv og deres forståelse av seg selv og andre.

Barn og unge tar del i idrettslagets treninger, i hovedsak ledet av frivillige voksne, hvor de lærer forskjellen på å vinne og tape og hvordan de skal bli bedre. De forholder seg til ulike sett av regler som den enkelte idrett har forpliktet seg overfor, i henhold til internasjonale sær-idrettsforbunds lover om hvordan idretten skal utføres. Samtidig har den enkelte frivillige, den enkelte klubb og norsk idrett forpliktet seg til å følge «idrettens barnerettigheter»¹² og «barneidrettsbestemmelsene»¹³, selv om enkelte trenere og ledere i noen grad gir blaffen i disse.

Klubbens inntekter til drift er i hovedsak kommersielle, altså markedsrelaterte. Gjennom dugnad, hvor klubbmedlemmer fra ung alder utfører tjenester for kommersielle aktører mot at klubben mottar honorarer, blir medlemmene klar over at deres aktivitet avhenger av inntekter fra markedet. De langt mindre offentlige midler som overføres direkte og indirekte til klubber og lag (Enjolras, 2001), har medlemmene lite føling med. Det offentliges støtte er kanskje mer synlig og følbar for klubbens medlemmer ved at de trener på anlegg som i hovedsak er offentlig eid gjennom statlige spillemidler, kommunale drifts- og planleggingskostnader og egen dugnadsinnsats.

På lokale og nasjonale anlegg merkes sponsorenes tilstedeværelse og betydning, i første rekke via stadion- og draktreklame (Tangen, 2014). Via massemediene kan barn og unge, samt voksne, se sine idrettshelter og idoler utfolde seg på de store arenaene som er samfinansierte gjennom offentlig støtte og midler fra næringslivet (Heinzerling & Rommetvedt,

12. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/bestemmelserogrettigheter/barnerettigheter/Sider/default.aspx>
[lest 12. januar 2015]

13. <http://www.idrett.no/tema/barneidrett/bestemmelserogrettigheter/barnebestemmelser/Sider/default.aspx>
[lest 12. januar 2015]

2002). Anleggene og sportssendingene er mettet med gjensidig henvisning og avhengighet. Stadionreklamer, logoer på klær og utstyr, ja endog det å navngi stadion med sponsorens navn, er den nye situasjonen. Sponsorene har også gjort sitt inntog på tribuner og «bakrom» gjennom å reservere både sitteplasser og «lounger» for seg selv og sine VIP-gjester, samtidig som næringslivet «omfavner» tribunene i form av forretninger, kontorlokaler og av og til hoteller (Tangen, 2014).

Dagens idrett er blitt global – allestedsnærværende – som et resultat av historiske, lokale, nasjonale og globale strukturer og prosesser, beslutninger og mekanismer (Houlihan, 1994). Historisk har idrett i større eller mindre grad vært koblet til religion, politikk, økonomi og utdanning og etter hvert også til vitenskap og massemedier (Hoberman, 1992; Tangen, 1997; Rowe, 2011). Utviklingen og spredningen av den moderne idretten fra 1820 og fram til nå viser hvordan relasjonen mellom idrett, politikk og marked – supplert med støtte fra vitenskap og oppmerksomhet fra massemediene – har gjort idrett mulig (Tangen, 2004a; Green & Houlihan, 2011). Gjennom arrangement som de olympiske leker og World Cup i ulike idretter, – formidlet gjennom massemedier og finansiert av verdensomspennende konsern som Adidas, Coca Cola, Kodak, Nike, Samsung osv. – har ført til at idrettsrelaterte produkter, tjenester, arbeidskraft, symboler o.l. spres på tvers av landegrenser uten særlige språklige, rettslige og territoriale hindringer (Guttman, 1994; Maguire, 2000; Giulianotti & Robertson, 2007).

Treenigheten er også *omniscient*: den vet alt og kan alt. Lokalt, nasjonalt og globalt uttrykkes en monopolisert og omforent forståelse av hva idrett er og skal være, særlig av det som til daglig betegnes som konkurranseidrett. Det dreier seg om å vinne og prestere stadig bedre for å realisere det olympiske motto «Citius – Altius – Fortius», uansett hvilket prestasjonsnivå utøverne befinner seg på (Tangen, 2003). For å kunne løpe raskere, hoppe høyere og løfte tyngre, hentes det inn kunnskap og viten fra flere områder, fra politikk og marked, så vel forskning og teknologi, kunnskap som ofte kjøpes ved hjelp av offentlig støtte og kommersiell finansiering og blandes med egen erfaringsbasert kunnskap. Organisasjoner som Olympiatoppen, Team Danmark, Australian Institute of Sport, Sport Britain osv. er kompetansesentre for utvikling og anvendelse av erfaringsbasert og forskningsbasert kunnskap (Houlihan & Green, 2007; Augestad & Bergsgard, 2007).

Allvitenheten kommer også til uttrykk i den organiserte idrettens definisjonsmakt av hvordan idrettsanlegg skal utformes og brukes. Dagens statlige retningslinjer og plankrav er i stor grad en blåkopi av de tanker og krav som er nedfelt i Rolf Hofmos «Boka om idrettsanlegg» (Tangen, 2011b). På Kulturdepartementets hjemmeside finnes en rekke dokumenter som angir hvilke krav og forskrifter som gjelder for ulike typer anlegg. I hovedsak synes de internasjonale forbundenes standarder for konkurranseanlegg å være lagt til grunn. Undersøkelser har vist at det er et misforhold mellom befolkningens anleggsbruk og myndighetenes bevilgninger og anleggspolitikk. Virkemidlet virker ikke som tenkt (Tangen, 2005; Rafoss & Breivik, 2012; Breivik 2013).

I store deler av verden framstår også den idrettspolitiske treenigheten som *omnipotent*, som allmektig i de forhold som gjelder politikk, økonomi og prestasjon med relevans for idrett. IOC og internasjonale særforbund som FIFA og FIS kontrollerer hvilke idretter som skal tas opp som olympiske idretter. De samme organisasjonene har retten til å avgjøre hvem som skal få lov til å arrangere mega-events som OL og WC. Det hegemoni som den olympiske idretten, inkludert alle World Cup-idrettene har opparbeidet seg, uttrykker det som Steven Lukes kaller en tredje dimensjon ved makt: makten over bevisstheten (Lukes, 2005). I norsk sammenheng kommer som nevnt allmektigheten særlig til uttrykk i det sentrale politiske virkemidlet, idrettsanlegg, særlig i hvordan man tror idrettsanlegg skal utformes,

hvordan de virker, samt hvordan de skal finansieres (Tangen, 2005). Dessuten fungerer idrettsanleggene, samt idrettens organisasjoner, som omnipotente, fordi de fungerer som en inklusjons- og eksklusjonsmekanisme for hvem som får delta og hvem som stenges ute (Tangen, 2004b).

Treenighetens trosartikkel, disipler og misjonering

Den apostoliske trosartikkel sammenfatter det sentrale i den kristne tro, inkludert en bekreftelse på at de tror på Faderen, Sønnen og Den hellige ånd. Det olympiske motto «Citius – altius – fortius» gjør det samme i idretten, av enkelte karakterisert som idrettens patologiske trosartikkel (Tangen, 2003). Den enkelte viser sin tilslutning til troen på idretten gjennom vedvarende systematisk og kunnskapsbasert trening og konkurranse. Disse bestrebelser og anstrengelser, samt trenernes, støtteapparatenes, foreldrenes, klubbens, forbundenes og de internasjonale organisasjonenes samlede innsats og virksomhet, uttrykker en klar bekjennelse til det olympiske motto og en bekreftelse av dets verdi som trosartikkel for alle former for idrett verden rundt. Dens eksistens hviler på aksept og støtte fra politiske og økonomiske systemer verden over (Houlihan, 1994; Houlihan & Green, 2007; Bergsgard et al., 2007).

I misjonsbefalingen oppfordrer Jesus sine tilhengere til å reise ut og gjøre alle folkeslag til hans disipler (Matt. 28:18–20). Den norske politiske visjonen om å gjøre idrett tilgjengelig for alle, kan i metaforiske termer også tolkes som en verdslig misjonsbefaling. Som nevnt foran bres idrettens budskap globalt av dens tilhengere, først gjennom koloniseringen, dernest gjennom globaliseringen (Guttmann, 1994; Giulianotti & Robertson, 2007), og kan også sees som en verdslig form for misjonering (Tangen, 2003). At idrettsungdom har reist ut som bistandsarbeidere i jobber for utvikling og fred i det som ofte kalles utviklingsland eller den tredje verden ved hjelp av ulike idrettsaktiviteter (Darnell, 2015) uttrykker noe av misjoneringens saliggjørende karakter; ungdom i den tredje verden skal 'frelses' fra den verdslige verdens lidelser og ondskap.

Ut fra dette ligger det nær å betegne den idrettspolitiske treenighetens representanter som «apostler» og «disipler». Jesus valgte ut tolv menn – apostlene – som ble sendt ut for å forkynde det kristne budskapet. De var å betrakte som «shaliah» – stedfortreder med juridiske fullmakter – «en utsending er som den som har sendt ham».¹⁴ Men idrettens disipler er mer enn dens apostler. Spesielt interessante er idrettens «ildsjeler». I dag brukes betegnelsen om personer som «brenner» for en sak. I forbindelse med Idrettsgallaen deles det ut en pris kalt «Årets ildsjel». Ildsjelene bruker all sin tid og sitt engasjement på å spre «det gode budskap», lokalt, nasjonalt og globalt, som «helsearbeid» og som «fredsarbeid». Begrepets etymologi er imidlertid vanskelig å spore. Her foreslås det å tolke begrepet i lys av Bibelens beskrivelse av dåp og misjonering.¹⁵ Døperen Johannes forteller om Jesus som skal døpes med den hellige ånd og ild (Matt. 3, 11). I den første pinsen ble disiplene utrustet med den Hellige Ånd, i form av tunger av ild som skilte seg og satte seg på hodet på hver av dem (Apg. 2, 2–3). Disiplene ble utrustet med ånden for å kunne utføre de oppdrag de har fått.¹⁶

14. Seim, Turid Karlsen. (2009, 14. februar). Disiplene. I Store norske leksikon. [Hentet 10. november 2013 fra <http://snl.no/disiplene>]

15. En stor takk til professor Atle Ottesen Søvik, Menighetsfakultetet, for stimulerende tanker og mulige referanser til denne utlegningen av «ildsjeler».

16. Seim, Turid Karlsen. (2018, 3. juli). Den hellige ånd. I Store norske leksikon. Hentet 20. april 2019 fra https://snl.no/Den_hellige_%C3%A5nd [lest 20. april 2019]

Det er også verdt å nevne at da disiplene ble fylt av den hellige ånd, begynte de å tale i tunger, slik at mennesker fra alle folkeslag forsto hva de sa (Apg. 2, 4–12). Kanskje inngår også dette aspektet som bakteppe for idrettens misjons- og fredssiver? Det hevdes at idrett er et universelt språk, et språk alle forstår. Det åpner for å skape respekt og forståelse mellom mennesker. Og det gjør det lettere å nå fram med bistands- og utviklingsprosjekter om det skjer gjennom idrett, hevder idrettens disipler og ildsjeler. Idrett vekker begeistring og fyller deltakerne med glød og varme, dvs. «ånd», «sjel», «ild».

Ildsjelens misjonsiver speiler organisasjonenes. I «Idrettspolitisk dokument» skriver NIF at «Norsk idrett vil arbeide for å bedre forutsetningene for barns og unges fysiske utvikling og utfoldelse, ved at idrett og skole i felleskap samarbeider om allsidige aktivitetstilbud». Nærmest som en form for indremisjon, er det igangsatt prosjekter for å få innpass i skolens skolefritidsordning. Enkelte særforbund utdanner egne instruktører nettopp med det for øyet.¹⁷ Sitatet er også interessant av andre grunner. Betegnelsen «Norsk idrett» impliserer «alle» som er involvert i å tilby og utvikle idrett for den norske befolkning, dvs. Idretten, Staten og Markedet. Samtidig uttrykker setningen en nærmest megaloman selvforståelse hvor allestedsnærværenhet, allvitenhet og allmakt ligger som sentrale premisser. Og ikke minst troen på at idrett nærmest er «veien, sannheten og livet». Sammen med det offentlige og markedet forsøker den organiserte idretten å vinne stadig flere disipler ved å misjonere for at dette er den eneste sanne idrett.

De fleste trosretninger har sine forsamlingslokaler. Størrelsen og plasseringen av et stadion i det offentlige rom impliserer noe av den samme sentralitet og betydning som middelalderens katedraler hadde. Metaforen åpner for å betrakte den grønne gressflaten som et alter hvor hellige handlinger foregår. Tribunene er plasser hvor menigheten sitter og følger liturgien og ritualene ute på den hellige plassen. Og de deltar i ritualene med sine besvergelses og sanger. Garderober og premieutstillinger er da nærmest å betrakte som sakristier (fra latin, av *sacra* 'hellige ting'), dvs. siderom i kirken som tjener som oppholdsrom for prestene, og der en oppbevarer de geistlige embetsklær, de kirkelige kar og pokaler (altså spillere, trenere og dommeres drakter, samt premiesamlinger) (Tangen, 2011a).

Avslutning

Denne artikkelens ambisjon har vært å løfte fram nødvendigheten av metaforbruk i forskningen, for så å vise hva som vinnes og tapes ved anvendelsen av bestemte metaforer. Her ble det gjort ved å dekonstruere Per Selles bruk av familiemetaforen på forholdet mellom idretten og det offentlige, for i neste omgang introdusere en annen familiemetafor, treenigheten, med henblikk på å konstruere en ny forståelse av norsk idrettspolitik i lys av denne.

Jeg er innforstått med at jeg kanskje trekker sammenlikningen for langt. Utleeringen av både familiemetaforens og treenighetsmetaforens denotasjoner og konnotasjoner kan oppfattes som spekulativ og dårlig empirisk belagt. Jeg kan også kritiseres for at de teoretiske kildene er brukt overfladisk, kanskje også feilaktig. La meg løfte fram noen mulige, men viktige, kritikker som leseren eventuelt må ha fått gjennom lesningen.

For det første vil det kanskje være noen som er kritiske til det å betrakte politikken, idretten og markedet som henholdsvis «Faderen», «Sønnen» og «Den Hellige Ånd». Det kan oppfattes som både søkt og lite treffende. F.eks. vil noen kunne spørre om det skal oppfattes slik at idretten som 'Sønnen' ble født, korsfestet og sto opp igjen den tredje dag? Svaret er: Selv-

17. <http://www.idrett.no/tema/folkehelseogskole/skole/Sider/sfo.aspx> [lest 29.11.2013]

følgelig ikke, selv om idrettsutfoldelse ble forbudt og straffet i middelalderen og de antikke olympiske leker «gjenoppsto» i 1896.

En annen kritikk kunne baseres på konnotasjonen «Frelseren» som også knyttes til «Sønnen». Kan det i det hele tatt være mulig å betrakte idretten som en «frelser»? Her kan det anføres at mange oppfatter at idrett skal «frelse» oss for sykdom og lidelse og gjøre oss sunne og friske, skape frihet fra undertrykkelse og kontroll og skape fred mellom nasjoner og folkegrupper. Det jeg foran skrev om globalisering og misjonering illustrerer implisitt dette poenget.

En tredje kritikk vil med rette hevde at Lakoff & Johnson (2003) understreker at metaforers kildedomene (der man tar mening fra) ofte er konkret. Treenighetsmetaforen er derimot teologisk og abstrakt og relativt langt unna menneskers fysiske og sanselige verden. Av den grunn er det derfor vanskelig å forstå hvordan mening fra kildedomenet (treenigheten) skal kunne overføres til måldomenet (idrett, politikk og marked) slik jeg foreslår. Til det har jeg to svar. For det første er det vesentlig å understreke at de fleste nordmenn har et konkret forhold til både idrett og kristendom. De fleste, forskere inkludert, har erfart idrett både som utøvere og som tilskuere, slik svært mange også har blitt døpt i kirken, hatt obligatorisk undervisning i kristendom og valgt å konfirmere seg senere. Både idrettens og kirkens ritualer og metaforer er kjent og erfart for de fleste, selv om de ikke nødvendigvis vet opprinnelsen eller kjenner godt nok til innholdet i disse. For det andre blir treenighetsmetaforen i denne artikkelen foreslått som et faglig begrep, ikke et hverdagslig begrep. De fleste forskere vil lettere forstå en foreslått overføring av et meningsinnhold fra et abstrakt domene (teologi) til et annet statsvitenskapelig eller sosiologisk domene (idrettspolitikk). Jeg tror det vil kunne vekke resonans og gjenkjennelse, og kanskje også ny innsikt blant forskere.

En fjerde kritikk kunne ta utgangspunkt i det jeg hevdet foran: At markedet kan betraktes som «den hellige ånd» i den verdslige treenigheten. Logisk sett burde da ildsjelene være fylt av troen på penger, profitt og investeringer, altså «kapitalismens ånd». Intuitivt ville det imidlertid være mer nærliggende å hevde at idrettens ildsjeler er utrustet med «idrettens ånd», eller troen på verdien av å vinne og prestere stadig bedre. Men hva om det hevdes at idrettens plass og funksjon i det moderne samfunnet forutsetter både en bestemt form for religion og en bestemt form for kapitalforvaltning? Som nevnt foran hevdet Seppänen (1981) at overvekten av olympiske medaljer ble vunnet av europeiske land med en protestantisk etikk og kapitalistisk ånd. Seppänen var inspirert av Webers klassiske verk som forklarte den moderne vest-europeiske utvikling som et resultat av en unik kombinasjon av protestantisk etikk og kapitalistisk ånd. For å oppnå frelse og evig liv la de troende vekt på å være kallet, hardt arbeidende, etisk gode og nøysomme. Over tid opparbeidet de seg kapital som de investerte videre. Idrettens disipler og ildsjeler kan sies å være fylt av en liknende oppfatning. De føler seg kallet til å gjøre en forskjell i idretten. Betydningen av systematisk og hard trening, fair play og langsiktig planlegging vil på sikt vise at de er blant de utvalgte (Mangset, 2004; Bergsgard, 2003). Kort sagt: idrettens fair play og olympiske motto likner på Vestens protestantiske etikk og kapitalismens ånd. Jeg vil hevde de er to tider av samme sak. Begge er bærere av modernitetens DNA, for å bruke en annen metafor. Idrettens ildsjeler, både utøvere og støtteapparat, kan sies å være fylt av en idrettslig ånd hvor treningsmoral og gullmedaljer speiler den protestantiske etikk og kapitalismens ånd. For disse symboliserer «ren utøver» og «seier» at man er utvalgt.

En femte kritikk kan være at analysen er lite relevant for forskning på norsk idrettspolitikk i den forstand at familiemetaforen er forlatt av de fleste forskere på feltet. Som nevnt innledningsvis brukes nå metaforer som «segmentering», «korporatisme», «sektor», «felt», «sosial kapital» og liknende. Mitt håp er at forskere som bruker disse metaforene kan bli inspirert

til å tenke igjennom og reflektere over egen metaforbruk og de konsekvenser den har for hva forskerne finner og ikke finner i sine studier. Selv om relevant forskning på norsk idrettspolitikk kun blir kommentert og diskutert indirekte gjennom denne metaforanalysen, mener jeg likevel at den er en viktig kommentar til denne forskningen. Kommentaren er at forskning på norsk idrettspolitikk bør bli mer kreativ og nyskapende når man velger metaforer for å beskrive og avdekke ulike sider ved norsk idrettspolitikk.

En kritikk og diskusjon rundt mine påstander er rimelig, og ønskelig. Mitt håp er likevel at hovedpoenget kommer fram: forskning på idrettspolitikk bør i større grad dekonstruere og konstruere de metaforer som anvendes for på den måten å avdekke flere sider ved det fenomen som studeres. Hensikten har vært å vise at om metaforer velges må alle denotasjoner og konnotasjoner av metaforene forfølges og belegges. Treenighetsmetaforen åpner, slik jeg ser det, for en rikere og mer omfattende analyse av idrettspolitikkfeltet enn familie-metaforen til Selle. Dessuten, siden bruk av metaforer synes uomgjengelig også i forskning, hvorfor ikke velge en metafor som er fargerik og spektakulær? Da blir metaforbruken tydelig og eksplisitt, samtidig som den kan virke inspirerende og engasjerende for både forsker og leser.

Jeg har forsøkt å få fram at langt mer kommer til syne ved hjelp av treenighetsmetaforen enn ved bruk av familie-metaforen. Ikke minst blir markedets betydning for idretten og politikken tydeligere og viktigere. Å se disse tre samfunnsområdene som en sammenflettet enhet – som en treenighet – åpner for å beskrive og forklare forhold og påvirkninger på en annen og bedre måte enn familie-metaforen. Det er en faglig gevinst som ikke bør overses. For meg betyr dette at idrettspolitikk i praksis består av gjensidige forhandlinger og omforente beslutninger mellom tre enige parter, ikke bare to slik familie-metaforen til Selle impliserer.

Samtidig må det erkjennes at både familie- og treenighetsmetaforen fort kan lede til en overdrivelse av enhet og enighet og underdrivelse av uenigheter, kompromisser og konflikter. Det er uheldig gitt den kunnskap vi har om hvordan politikk, idrett og marked faktisk opererer utfra interesser, makt, konkurranse, transaksjoner osv. I og med vår hverdagslige og konkrete erfaring med uenighet, kompromisser og konflikter innad i egen familie, bør forskere også kunne inkludere slike aspekter ved familie-metaforen. Det gjør blant annet Lakoff i sine analyser av familien. Han viser også at oppfatningen av foreldrerollen er ulik hos konservative og liberale politikere.

Noen ganger blir visse metaforer framstilt som en forklaring på gitte hendelser. For eksempel ligger det nær å betrakte enighet, nærhet, kontroll som «virkninger» av at idretten og det offentlige er en familie. Denne kausalitetstanken må unngås når man bruker metaforer. Metaforbruken bør i forskningssammenheng nøye seg med å være illustrativ og heuristisk og kun bruke metaforer til å beskrive sosiale forhold og sosiale endringer. For å forklare disse må man enten diskutere funnene i lys av foreliggende teori eller utvikle en egen teori, selv om dette også innebærer bruk av metaforer. At dette på sikt igjen fører til endring, er ikke en effekt av metaforen i seg selv, men en effekt av de samfunnsmessige prosesser som trigges av den nye kunnskapen som er frambrakt gjennom metaforbruken.

Dette åpner for å studere idrettspolitikk annerledes. Forskerne må på en mer koherent og konsistent måte, kanskje også ut fra en kontrafaktisk tilnærming (Harvey, 2015), avdekke hva som kunne vært konsekvensene for idretten om verken politikken eller markedet hadde interesse av idretten, sammenliknet med hva politikken og markedet rent faktisk har i dag, eventuelt også hva som ville blitt konsekvensene om kun bare politikken eller markedet var interessert i å støtte idretten.

Det bør også gjennomføres interdisiplinær forskning som fokuserer på metaforenes introduksjon og utvikling i lys av konseptuell historieforskning (Vogelsang, 2012), deres

rolle i kulturelle semantikker (Luhmann, 1980), metaforenes rolle i kulturelle fortellinger (Lakoff, 2009) og mer allment om hvordan kommunikasjon generer samfunnsmessige endringer (Luhmann, 1997). Først da vil et metaforisk blikk på forholdet mellom politikk, idrett og marked bli komplett.

Uansett, jeg håper at min tredje-ordens observasjon har ført til at leseren er blitt litt mer oppmerksom på hva bruk av metaforer for å dekonstruere og konstruere det forskningsobjekt som studeres, gir av muligheter og utfordringer. Det ligger mye interessant forskning og venter.

Referanser

- Askeland, N. (2015). Metaforer i fagtekster og lærebøker. Retoriske og pedagogiske utfordringer. I: Maagerø, E. & Tønnesen, E. S. (Red.) *Å lese i alle fag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Augestad, P. & Bergsgard, N. A. (2007). *Toppidrettens formel: Olympiatoppen som alkymist*, Oslo, Novus.
- Bergsgard, N. A. (2003). Fornuft og følelser. Unge, lovende idrettsutøvere på spranget til en toppidrettskarriere. *Arbeidsrapport*. Bø i Telemark: Telemark Reseach Foundation.
- Bergsgard, N. A. (2005). *Idrettspolitikkenes maktspill: endring og stabilitet i den idrettspolitiske styringsmodellen*. Bø, Telemarksforsking.
- Bergsgard, N. A., Mangset, P., Houlihan, B., Nødland, S. I. & Rommetvedt, H. (2007). *Sport policy: a comparative analysis of stability and change*, Amsterdam, Butterworth-Heinemann.
- Bergsgard, N. A. & Rommetvedt, H. (2004). Når idrett og politikk kolliderer: Feilskjær eller systemendring? I: Røyseng, S. & Solhjell, D. (eds.) *Kultur, politikk og forskning. Festskrift til Per Mangset på 60 års dagen*. Bø i Telemark: Telemarksforsking-Bø.
- Boyd, R. (1993). Metaphor and theory change: what is 'metaphor' a metaphor for? I Ortony, A. (Red.) *Metaphor and Thought (second ed.)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Breivik, G. (2013). *Jakten på et bedre liv: fysisk aktivitet i den norske befolkning 1985-2011*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Coakley, J. J. (2009). *Sports in society: issues & controversies*. Boston: McGraw-Hill.
- Darnell, S. C. (2015). Sport, international development and peace. I Giulianotti, R. (Red.) *Routledge handbook of the Sociology of Sport*. London: Routledge, s. 429–439.
- De Man, P. & Godzich, W. (1983). *Blindness and insight : essays in the rhetoric of contemporary criticism*. London: Methuen.
- Derrida, J. & Kamuf, P. (1991). *A Derrida reader : between the blinds*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Enjolras, B. (2001). Community-based economy, market and democracy. *Report 6:2001*. Oslo: ISF.
- Fiske, J. (1984). *Kommunikationsteorier : en introduktion*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Gammelsæter, H. (2016). *Poeng, penger og politikk : et institusjonelt perspektiv på idrettsledelse*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Gibbs, R. W. (2008). *The Cambridge handbook of metaphor and thought*. New York: Cambridge University Press.
- Giulianotti, R. & Robertson, R. (2007). Sport and globalization: transnational dimensions. *Global Networks*, 7(2), 107-112. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0374.2007.00159.x>
- Green, M. & Houlihan, B. (2011). *Routledge handbook of sports development*. London: Routledge.
- Guttmann, A. (1994). *Games and empires: modern sports and cultural imperialism*. New York: Columbia University Press.
- Hanssen, G. S., Helgesen, M. & Vabo, S. I. (2011). *Politikk og demokrati: en innføring i stats- og kommunalkunnskap*. Oslo: Gyldendal akademisk.

- Harvey, F. (2015). «What If» History Matters? Comparative Counterfactual Analysis and Policy Relevance. *Security Studies*, 24(3), 413-424. <https://doi.org/10.1080/09636412.2015.1070606>
- Heinzerling, G. & Rommetvedt, H. (2002). Utbygging av idrettsanlegg – planer, penger og partnerskap. I: Mangset, P. & Rommetvedt, H. (Red.) *Idrett og politikk – kampsport eller lagspill*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hejl, P. M. (1995). The Importance of the Concept of «Organism» and «Evolution» in Emile Durkheim's Division of Social Labor and the Influence of Herbert Spencer. I: Maasen, S., Mendelsohn, E. & Weingart, P. (Red.) *Biology as Society, Society as Biology: Metaphors*. Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers.
- Hernes, G. (1983). *Makt og styring*. Oslo: Gyldendal.
- Hoberman, J. 1992. *Mortal Engines. The Science of Performance and the dehumanization of Sport*. New York: The Free Press.
- Houlihan, B. (1994). Homogenization, Americanization, and Creolization of Sport: Varieties of Globalization. *Sociology of Sport Journal*, 11(4), s. 356-375. <https://doi.org/10.1123/ssj.11.4.356>
- Houlihan, B. & Green, M. (2007). *Comparative elite sport development: structures and public policy*. Amsterdam, Elsevier: Butterworth Heinemann.
- Jacobsen, M. H. & Marshman, S. 2008. Bauman's Metaphors: The Poetic Imagination in Sociology. *Current Sociology*, 56(5), s. 798-818. <https://doi.org/10.1177/0011392108093836>
- Johannessen, L. E. F., Witsø Rafoss, T. & Børve Rasmussen, E.. 2018. *Hvordan bruke teori? : nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kilby, K. (2000). Perichoresis and Projection: Problems with Social Doctrines of the Trinity. *New Blackfriars*, 81(957), s. 432-445. <https://doi.org/10.1111/j.1741-2005.2000.tb06456.x>
- Knudsen, S. (2003). «Scientific metaphors going public.» *Journal of Pragmatics*, 35(8), s. 1247-1263. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(02\)00187-X](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(02)00187-X)
- Lakoff, G. (1995). Metaphor, Morality, and Politics, Or, Why Conservatives Have Left Liberals In the Dust. *Social Research*, 62(2), s. 177-213. Hentet fra: <https://escholarship.org/uc/item/7vp15113>
- Lakoff, G. (2002). *Moral politics : how liberals and conservatives think*. Chicago University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (2009). *The Political Mind. A Cognitive Scientist's Guide to Your Brain and Its Politics*. London: Penguin Books.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2003). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. & Wehling, E. (2016). *Your Brain's Politics. How the Science of Mind Explain the Political Divide*. Exeter: Imprint Academic.
- Larsen, H. (2011). *Idrettsarenaen som modernitetens katedral: en studie av idrett i det moderne samfunn*. Masteroppgave, institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO, Oslo.
- López, J. (2003). *Society and its metaphors : language, social theory and social structure*. New York; London: Continuum
- Low, G. (2008). Metaphor and education. I: Gibbs, J. R. W. (Red.) *The Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Luhmann, N. (1980). *Gesellschaftsstruktur und Semantik : Studien zur Wissenssoziologie der modernen Gesellschaft : 1 (Vol. 1)*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Luhmann, N. (1993). Deconstruction as Second-Order Observing. *New Literary History*, 24(4), s. 763-782. <https://doi.org/10.2307/469391>
- Luhmann, N. (1997). *Die Gesellschaft der Gesellschaft*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Lukes, S. (2005). *Power: a radical view*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Maguire, J. (2000). Sport and Globalization. I: Coakley, J. D., E. (Red.) *Handbook of Sport Studies*. London: Sage Publications.

- Maasen, S. (1995). Who is Afraid of Metaphors? In: S. Maasen, E. Mendelsohn, & P. Weingart (Red.) *Biology as Society, Society as Biology: Metaphors*, s. 11-36. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Maasen, S., Mendelsohn, E. & Weingart, P. (1995). *Biology as society, society as biology : metaphors*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Maasen, S. & Weingart, P. (1995). Metaphors—Messengers of Meaning: A Contribution to an Evolutionary Sociology of Science. *Science Communication*, 17(1), s. 9-31.
- Mangset, P. 2004. «Mange er kalt, men få er utvalgt» : kunstnerroller i endring. Bø: Telemarksforskning-Bø.
- Norris, C. (2002). *Deconstruction : theory and practice*. (3. ed.) London: Routledge.
- Novak, M. (1988). *The joy of sports: end zones, bases, baskets, balls, and the consecration of the American spirit*. Lanham: Hamilton Press.
- Ortony, A. (ed.). (1993). *Metaphor and thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pestoff, V. A. (1995). *Third sector and civil society – some conceptual reflections*. Foredrag ved Nordisk forskningsseminar «Den 3. sektor – mellom civilsamfund og velfærdsstat» 4.-5. mai 1995.
- Rafoss, K. (2009). Finansiering og forvaltning av anleggsmidler – konflikter, kompromiss og konsensus. I: Rafoss, K. & Tangen, J. O. (Red.) *Kampen om idrettsanleggene. Planlegging, politikk og bruk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rafoss, K. & Breivik, G. (2012). *Idrett og anlegg i endring: oppslutning om idrettsaktiviteter og bruk av idrettsanlegg i den norske befolkningen*. Oslo: Akilles.
- Rafoss, K. & Tangen, J. O. (2017). Den norske idrettsmodellen – i utakt med tiden? *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 1(2), s. 152-170. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2017-02-04>
- Rafoss, T. W. 2018. Enemies of freedom and defenders of democracy: The metaphorical response to terrorism. *Acta Sociologica*, 62(3). <https://doi.org/10.1177/0001699318816524>
- Rolfe, G. (2004). Deconstruction in a nutshell. *Nursing Philosophy*, 5(3), s. 274-276. <https://doi.org/10.1111/j.1466-769x.2004.00179.x>
- Rowe, D. (2011). *Global media sport : flows, forms and futures*. New York: Bloomsbury Academic.
- Salo, P. (2003). Lönar det sig att odla eller plocka pärlor i språket? – om metaforer i pedagogisk forskning. Foredrag presentert på konferansen *Kasvatustieteen päivät, Helsingin yliopisto, 20–21 november 2003*.
- Selle, P. (1995). Idretten og det offentlege: ein familie? I: Klausen, K. K. & Selle, P. (Red.) *Frivillig organisering i Norden*. Oslo: TANO.
- Selle, P. (2005). Molde 2004. Nye tonar i ei ny tid. I: Handstad, D. V. (Red.) *Fred er ei det beste. Festskrift Hans B. Skaset 70 år*. Oslo: Gyldendal undervisning.
- Seppänen, P. (1981). Olympic success: a cross-national perspective. In: Lüschen, G., Sage, G. (Red.) *Handbook of Social Science of Sport*, s. 93-116. Stipes, Champaign.
- Skirstad, B., Felde, K. & Thomassen, F. (1996.) *Idretten som del av den tredje sektor*. Rud, Norges idrettsforbund.
- Tangen, J. O. (1997). *Samfunnets idrett: en sosiologisk analyse av idrett som sosialt system : dets evolusjon og funksjon fra arkaisk til moderne tid*. dr. philos avh., Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO.
- Tangen, J. O. (2003). «Citius – altius – fortius»: idrettens patologiske trosartikkel? I: Vegard Fusche Moe and Sigmund Loland. *I bevegelse: et festskrift til Gunnar Breivik på hans 60-årsdag*. Oslo: Gyldendal undervisning.
- Tangen, J. O. (2004a). *Hvordan er idrett mulig?: skisse til en idrettssosiologi*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

- Tangen, J. O. (2004b.) Idrettens organisasjoner som en inklusjons- og eksklusjonsmekanisme. I: Røyseng, S. & Solhjell, D. (Red.) *Kultur, politikk og forskning. Festskrift til Per Mangset på 60-årsdagen*. Bø i Telemark: Telemarksforskning-Bø.
- Tangen, J. O. (2005). Idrettsanlegg som politisk virkemiddel – virker det? I: Hanstad, D. V. & Goksøyr, M. (Red.) *Fred er ei det beste : festskrift : Hans B. Skaset 70 år*. Oslo: Gyldendal.
- Tangen, J. O. (2011a). Etterord. I: Tveit, E. (Red.) *Fra siden*. Mysen: Espen Tveit.
- Tangen, J. O. (2011b). Idrettens anlegg – brekkstangen som sviktet. I: Hanstad, D. V. (Red.) *Norsk idrett: indre spenning og ytre press*. Oslo: Akilles.
- Tangen, J. O. (2014). Materiality, Meaning and Power – Sport Facilities in the Everyday. I: Nalivaika, I. & Tin, M. B. (Red.) *Phenomenology of the Everyday*. Oslo: Novus Press.
- Vogelsang, K. A. I. (2012). Conceptual history: a short introduction. *Oriens Extremus*, 51, s. 9-24.
Hentet fra: <https://www.jstor.org/stable/24047785>
- Østerud, Ø. (2007). *Statsvitenskap: innføring i politisk analyse*. Oslo: Universitetsforlaget.